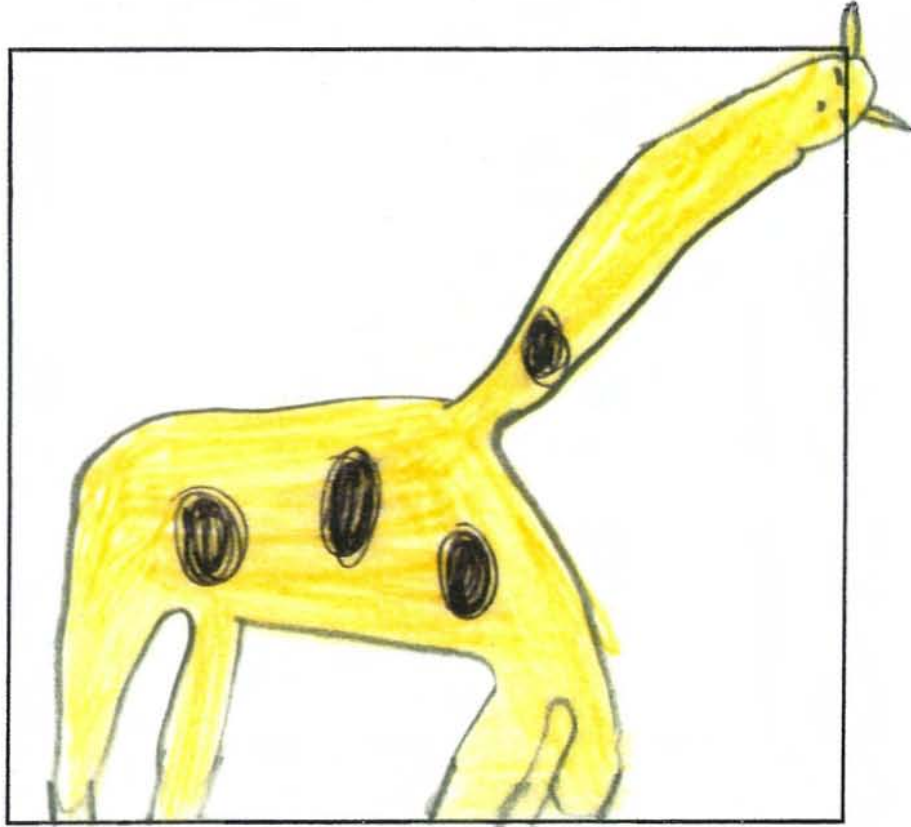

grote dieren

- ① olifant
- ② giraf
- ③ walvis
- ④ nijlpaard

VOORWOORD

Voor u ligt het verslag van het scholenproject Hoe Rups een vlinder werd.

Dit scholenproject is een van de onderdelen van het gelijknamige totaalproject.

Andere onderdelen van dit totaalproject zijn:

- de vertellingen *Olifant* en *Beer* in de Nederlandse Gebarentaal en simultaan getolkt in het Nederlands
- het toneelstuk *Hoe Rups een vlinder werd*, dat in het najaar in première gaat
- de videoband en cd-rom *'s Nachts in mijn dromen zitten vissen in de bomen* waarop 350 gebaren voor dieren en liedjes over dieren in de Nederlandse Gebarentaal worden vastgelegd.

Het scholenproject is voor de eerste keer uitgevoerd met leerlingen van de J.C. Ammanschool voor dove kinderen en de Louise de Colignyschool, beide te Amsterdam.

We hebben het een eer gevonden om samen te werken met de kinderen en leerkrachten van deze scholen en zijn blij met het resultaat.

Dan laat ik nu Rowena, leerlinge van de Louise de Colignyschool, aan het woord met een fragment uit haar verhaal over de gebarende dolfijn Kees en zijn dove vrienden Haasje, Kangoeroe, Konijn, Wolf, Olifant, Kip, Varken en Hond.

Kees en zijn vrienden hadden een clubje gemaakt voor de mensen. Dan konden de mensen gebarentaal leren en dan konden ze omgaan met de dove kinderen. En dat wouden Kees en zijn acht vrienden. Veel mensen hadden er interesse voor. Er werden veel inschrijfformulieren uitgedeeld. Om de twee weken werden er nieuwe dingen verteld over doof zijn, maar na een paar keer konden ze al met de doven praten. En zo hebben de mensen gebarentaal geleerd en weer aan anderen geleerd.

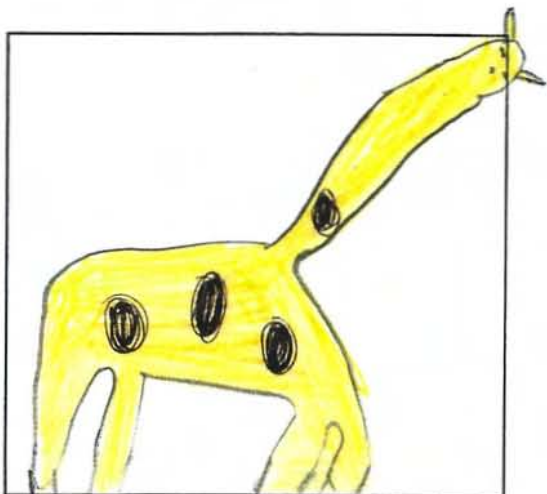
Mieke Julien,
Amsterdam, augustus 2001.

INHOUDSOPGAVE

Projectopzet	4
Doelstelling	
Doelgroep	
Werkwijze	
Fasering	
Medewerkers	
Activiteiten	10
Evaluatie en vervolg	30
Bijlage 1. 's Nachts in mijn dromen	
Bijlage 2. 's Nachts in mijn dromen in Nederlands handalfabet	
Bijlage 3. Bladzijde uit het Gebarenboek	
Bijlage 4. Routekaartje Artis	
Bijlage 5. Informatie voor begeleiders	
Bijlage 6. Programma KrisKrasKinkerKunst	
Losse bijlagen	
dierenpas	
dierenspeldje	
Colofon	

DIEREN

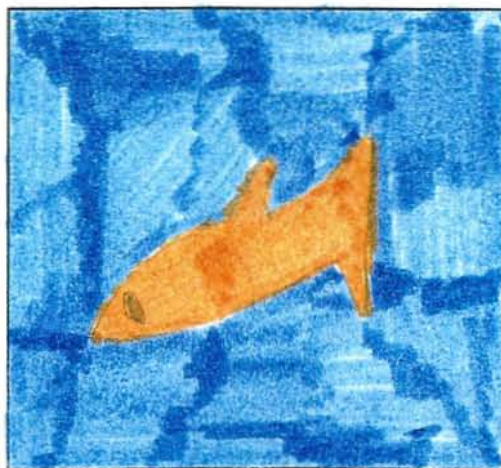
grote dieren

- ① olifant
- ② giraf
- ③ walvis
- ④ nijlpaard

DIEREN

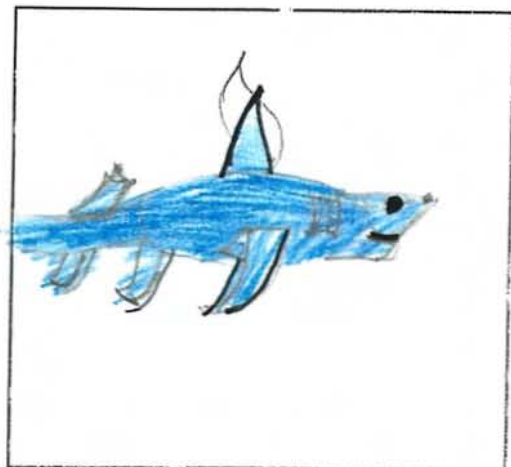
huisdieren

- ① hond
- ② poes
- ③ cavia
- ④ goudvis

DIEREN

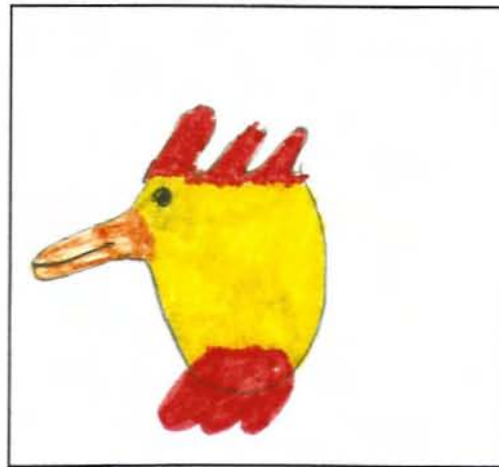
gevaarlijke dieren

- ① leeuw
- ② vogelspin
- ③ wurgslang
- ④ haai

DIEREN

met vleugels

- ① vlinder
- ② mug
- ③ haan
- ④ adelaar

PROJECTOPZET

DOELSTELLING

De doelstelling van het scholenproject is:

- horende en dove kinderen vanuit een nieuwe invalshoek bezig laten zijn met dieren
- horende en dove kinderen elkaar laten ontmoeten
- horende kinderen kennis laten maken met de Nederlandse Gebarentaal.

DOELGROEP

De doelgroep van het scholenproject Hoe Rups een vlinder werd zijn dove en horende kinderen in de basisschoolleeftijd. De pilotgroep bestaat uit leerlingen van de J.C. Ammanschool voor dove kinderen te Amsterdam en de Louise de Colignyschool, Kunstmagneetschool met als profiel literaire en beeldende vorming, te Amsterdam. Beide scholen hebben veel leerlingen van allochtone afkomst.

Aan het pilotproject hebben in totaal 55 kinderen meegedaan. Van de Louise de Colignyschool was groep 7 betrokken. Deze groep bestaat uit 24 kinderen in de leeftijd van 9 tot en met 12 jaar. De kinderen zijn van oorsprong afkomstig uit negen landen. Van de J.C. Ammanschool hebben vier groepen meegedaan, in totaal 31 kinderen in de leeftijd van 8 tot en met 12. De kinderen zijn afkomstig uit zes landen. (Zie voor de verdeling over de landen het navolgende overzicht.)

De bedoeling is om dit project vervolgens te implementeren bij andere scholen voor doven en andere (Kunstmagneet)scholen.

Landen van herkomst

Landen van herkomst	L. de Coligny	J.C. Amman	
Marokko	3	1	
Turkije	3	5	
Suriname	11	2	
Kameroen	1		
Joegoslavië	1		
Pakistan	2		
Indonesië	1		
Nigeria	1		
Ghana	1		
Somalie		1	
Curacao		1	
Nederland		21	
Totaal aantal kinderen	24	31	55

DIEREN

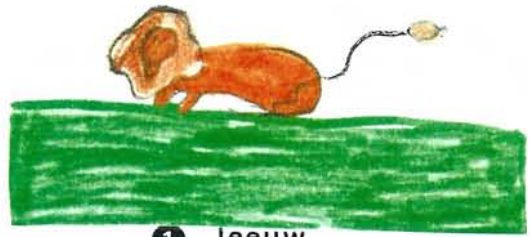
in de boom

- ① aap
- ② boomslang
- ③ uil
- ④ pandabeer

DIEREN

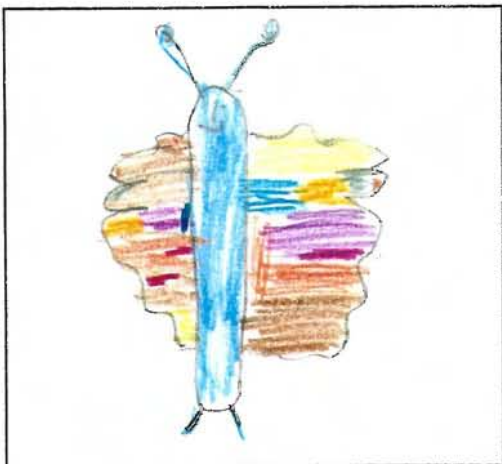
gevaarlijke dieren

- ① leeuw
- ② vogelspin
- ③ wurgslang
- ④ haai

DIEREN

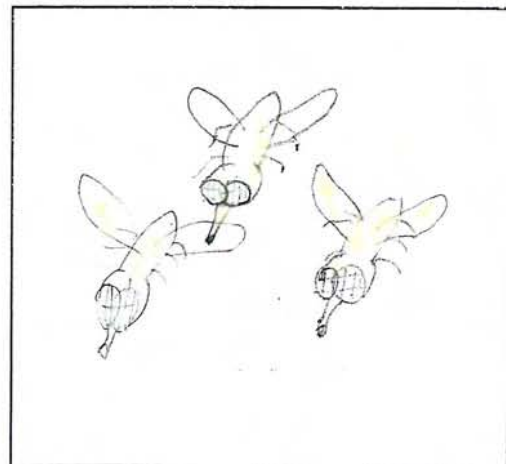
met vleugels

- ① vlinder
- ② mug
- ③ haan
- ④ adelaar

DIEREN

met vleugels

- ① vlinder
- ② mug
- ③ haan
- ④ adelaar

WERKWIJZE

De leerlingen van de Louise de Colignyschool hebben viermaal les-gekregen van een docent Nederlandse Gebarentaal die tevens informatie heeft gegeven over doof zijn.

Uitgangspunt van deze lessen waren de gebaren voor dieren die voorkomen in het speciaal voor dit project ontworpen dierenkwartet.

Alle kinderen hebben een kwartetspel ontvangen, waarbij ze zelf illustraties hebben gemaakt. De kwartetten zijn uiteindelijk tentoongesteld in Theater 't OOG in Amsterdam.

De dove kinderen zijn op bezoek geweest bij de horende kinderen van de Louise de Colignyschool. In het spellokaal hebben zij enkele spellen gedaan, waarna Perwin Schol op de vertelstoel het verhaal 'Olifant' heeft verteld in de Nederlandse Gebarentaal, door Mieke Julien getolkt in het gesproken Nederlands.

De horende kinderen zijn op bezoek geweest bij de dove kinderen van de J.C. Ammanschool. Daar hebben ze in gemengde groepjes het dierenkwartet gespeeld. Daarna zijn de horende kinderen in groepjes meegegaan met de dove kinderen om hun klaslokalen te bekijken.

Alle leerlingen hebben een verhaal gemaakt waarin een of meerdere dieren de hoofdrol spelen. De horende kinderen hebben hun verhaal op papier gezet, van de dove kinderen zijn de verhalen op video opgenomen.

Uit al deze verhalen zijn er zes gekozen, drie van dove en drie van horende kinderen. Deze verhalen zijn vertaald in respectievelijk het Nederlands en de Nederlandse Gebarentaal.

We zijn met alle kinderen naar Artis geweest om de dieren hun gebaar te brengen.

In gemengde groepjes, ieder met hun eigen dierengebarendas, en onder leiding van een horende een dove begeleider, liepen de kinderen een route door Artis langs 24 dieren.

Tenslotte zijn alle kinderen samengekomen in Theater 't OOG waar de zes uitverkorenen hun verhaal hebben voorgelezen, dan wel in Nederlandse Gebarentaal hebben gebracht.

Als uitsmijter hebben de kinderen gekeken naar de videofilm die van hun bezoek aan Artis is gemaakt.

Een gedetailleerde beschrijving van de activiteiten is te vinden in het volgende hoofdstuk.

FASERING

De voorbereidingen zijn begonnen in december 2000.

De activiteiten hebben zich afgespeeld in maart, april, mei en juni van 2001.

MEDEWERKERS

Het project *Hoe Rups een vlinder werd* is geïnitieerd en gecoördineerd door Handtheater en uitgevoerd in samenwerking met de leerkrachten van beide scholen.

Van Handtheater waren de volgende medewerkers betrokken:

Babs Alvares	horend	productie en tolk NGT
Jean Couprie	doof	lessen verhalen vertellen op de J.C. Ammanschool
John van Gelder	doof	lessen NGT op de Louise de Colignyschool
Mieke Julien	horend	lessen NGT op de Louise de Colignyschool
Hilde Salverda	horend	grafische vormgeving
Syll Schaap	horend	fotografie
Perwin Schol	doof	lessen verhalen vertellen op de J.C. Ammanschool
Ali Shafiee	doof	lessen verhalen vertellen op de J.C. Ammanschool

DIEREN

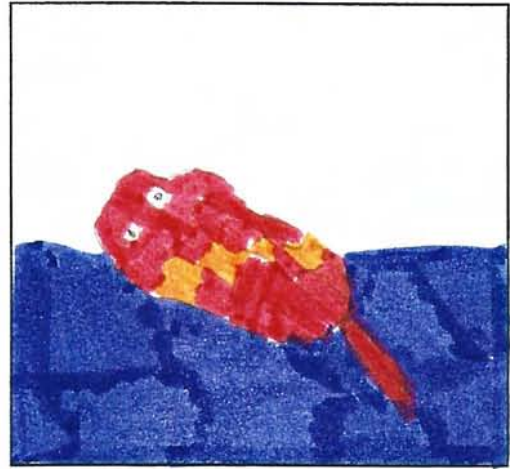
in de boom

- ① aap
- ② boomslang
- ③ uil
- ④ pandabeer

DIEREN

in het water

- ① schol
- ② krab
- ③ mossel
- ④ waterschildpad

DIEREN

in de boom

- ① aap
- ② boomslang
- ③ uil
- ④ pandabeer

DIEREN

in het water

- ① schol
- ② krab
- ③ mossel
- ④ waterschildpad

ACTIVITEITEN

LES 1. LOUISE DE COLIGNY SCHOOL donderdag 15 maart 2001

Introductie

De kinderen reageren open op John. Ze accepteren zondermeer dat hij doof is. Er wordt niet raar gedaan over de gebaren. Een meisje komt vertellen dat ze weet hoe ze 'boos' moet gebaren, omdat ze een neefje heeft die doof is.

Alles maakt geluid

Alle kinderen krijgen een werkblad. We leggen uit wat de bedoeling is en zetten de kookwekker op vijf minuten. De kinderen werken geconcentreerd en schrijven veel op. Je kan zien dat ze gewend zijn aan deze manier van werken. Ze kunnen goed observeren en zijn gewend om met werkbladen te werken. Hun waarnemingen zijn opvallend gedetailleerd.

We inventariseren alle geluiden die de kinderen hebben gehoord op het bord.

Daarna vertelt John wat hij kan zien of voelen (ook al hoort hij niet). Als voorbeelden geeft hij dat hij kan voelen wanneer een deur hard wordt dichtgeslagen, zowel door de trilling als de luchtdrukverplaatsing, en dat hij de ventilator in de computer kan voelen wanneer hij zijn handen op de kap legt. De kinderen vinden dat interessante informatie.

Liplezen

We hebben de lipleeskaarten meegenomen. Op deze kaarten staat een rijtje met woorden. Een van de leerlingen zegt de woorden zonder stem. De andere kinderen proberen van de lippen af te lezen welk woord het is.

Het is grappig om te zien hoe verbaasd de kinderen reageren als ze eerst 'paard' zien en even later weer denken 'paard' te zien, terwijl het 'baard' is. Hé, zeggen ze verbaasd, die hebben we toch al gehad! En later bij 'maart' gebeurt dat weer.

John vertelt als afsluiting hoe moeilijk liplezen is omdat je niet alle klanken kan zien. Bovendien is liplezen ook afhankelijk van de omstandigheden. Het is moeilijk liplezen bij klapperende gebitten

1

jaar

Zet de kookwekker op vijf minuten

Luister goed naar de geluiden om je heen.

Schrijf in het eerste rijtje op wat je hoort.

Als de wekker gaat, schrijf je in het tweede rijtje op wat ieder geluid betekent.

Bijvoorbeeld:

geschreeuw op de speelplaats

sirene

kinderen spelen buiten

er komt een ziekenwagen voorbij

GELUID

gerommel

getoeterd

getik

getilp

gebom

gebrum

geziep

gevluisferd

gevluskerd

gerinkel

BETEKENT

wrachtwagen

wrachtwagen

kookwekker

vogel

spullen

computer

schoenen

francis

kaisa

kookwekker

1

Francis

Zet de kookwekker op vijf minuten

Luister goed naar de geluiden om je heen.

Schrijf in het eerste rijtje op wat je hoort.

Als de wekker gaat, schrijf je in het tweede rijtje op wat ieder geluid betekent.

Bijvoorbeeld:

geschreeuw op de speelplaats

sirene

kinderen spelen buiten

er komt een ziekenwagen voorbij

GELUID

drom

toet toet

tjilp

dansen

hoest

kras kras

tik tak

roeiing

ademschalen

BETEKENT

computer

auto

volgels

toeketing weilnis container

verkwanden

schrijvende penmen

(gelach), kauwgum in iemands mond, een overhangende snor, bij tegenlicht enz.

Gebarenkwartet

John laat de gebaren zien die in het gebarenkwartet voorkomen. Het leuke is dat deze kinderen, met een niet-Nederlandstalige achtergrond, zo gemakkelijk gebaren zelf bedenken. Je kan zien dat ze uit landen afkomstig zijn waar gesticulatie tot de cultuur behoort. Ze verzinnen mooie gebaren. Voor een moeilijk begrip als 'communicatie' bedenkt een jongen 'uitwisselen'. Voor 'poes' komen ze met 'melk likken', 'sluipende pootjes' en 'klauw uitslaan'. Moeiteloos vinden ze de gebaren voor 'huis' en 'tafel'.

Wapperboeken

Daarna delen we de Wapperboeken uit. In het Wapperboek staan gebaren getekend. De kinderen zijn blij verrast dat ze het boek mogen houden. Een meisje vraagt of ze in het boek mag schrijven. (Ze laat de invuloefeningen zien.)

Huiswerkopdracht

Als huiswerkopdracht vragen we de kinderen om hun eigen naam te leren vingerspellen. Daar beginnen ze meteen mee aan de hand van het handalfabet dat in het Wapperboek staat afgebeeld.

LES 2. LOUISE DE COLIGNY SCHOOL donderdag 22 maart 2001

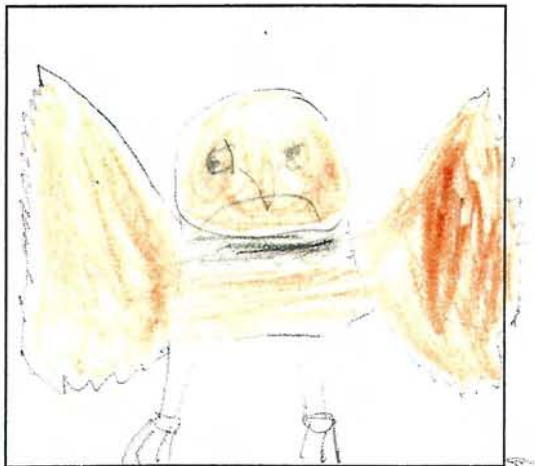
Inleiding

John herhaalt de gebaren uit het gebarenkwartet. Daarna leggen we uit dat er tijdens het spel niet mag worden gepraat. We leggen de kinderen uit hoe ze elkaar kunnen 'roepen' zonder hun stem te gebruiken, door met hun hand te wapperen, elkaar voorzichtig aan te raken of zachtjes op tafel te slaan.

We delen de groep in groepjes van vijf in en geven ieder groepje een spel kwartetkaarten.

DIEREN

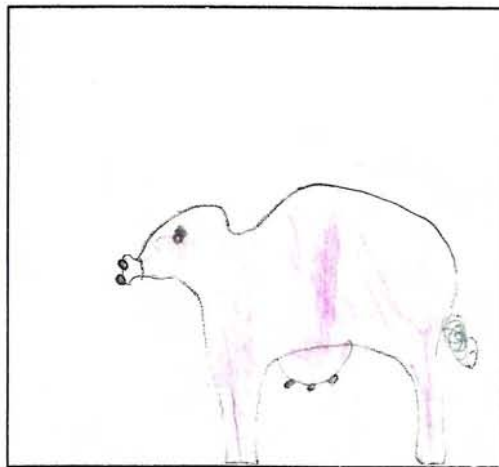
met vleugels

- ① vlinder
- ② mug
- ③ haan
- ④ adelaar

DIEREN

op de boerderij

- ① koe
- ② varken
- ③ geit
- ④ muis

DIEREN

in de boom

- ① aap
- ② boomslang
- ③ uil
- ④ pandabeer

DIEREN

gevaarlijke dieren

- ① leeuw
- ② vogelspin
- ③ wurgslang
- ④ haai

Kwartetten

We hebben ons onvoldoende gerealiseerd dat kinderen van tegenwoordig, en zeker kinderen met een niet-Nederlandse achtergrond, niet vertrouwd zijn met de regels van het kwartetten. Kinderen doen eerder computerspelletjes dan kaart- of bordspelen. Sommige kinderen begrijpen niet dat het bij kwartetten erom gaat een kaart die je niet hebt aan een ander kind te vragen. Met enige uitleg kunnen ze aan de gang. Ze spelen enthousiast. John en ik lopen rond om hier en daar de helpende hand te bieden.

Huiswerkopdracht

We delen de bladen uit met letters uit het handalfabet. Als tekst hebben we gekozen voor het gedicht *'s Nachts in mijn dromen*. Het is de bedoeling dat de kinderen deze tekst ontcijferen.

LES 3. LOUISE DE COLIGNY SCHOOL donderdag 29 maart 2001

's Nachts in mijn dromen

De kinderen komen meteen naar ons toe om de huiswerkopdracht te laten zien.

Er is een groeiend aantal kinderen dat probeert zelfstandig met John te communiceren.

John laat het gedicht *'s Nachts in mijn dromen* zien in de Nederlandse Gebarentaal. Na een paar coupletten doet een aantal kinderen spontaan mee.

Gebaren van het dierenkwartet

John doet de gebaren van het dierenkwartet voor en de kinderen doen hem na.

Tussendoor vertellen ze allerlei verhalen. Ze zijn deze week in Artis geweest en hebben daar in groepjes van vier opdrachten uitgevoerd. Dus krijgen we verhalen over gifpijlkickers en hele kleine aapjes, en zelfs over een allergie die waarschijnlijk is ontstaan door het contact met een reuzenslak. Ze zijn achterna gezeten door een lelijke eend en geschrokken van een pauw. Kinderen vertellen dat ze in hun land van herkomst gebakken sprinkhanen hebben gegeten en dat die smaakten naar 'allerlei lekkere dingen door elkaar'. Een meisje afkomstig uit Marokko vertelt dat ze in Marokko slak

heeft geproefd maar dat ze dat niet lekker vond. En een jongen uit Nigeria laat weten dat ze in dat land ook hond eten. Een andere jongen zegt trots dat hij op paardrijles zit en op een grote merrie rijdt (terwijl hij zelf klein van stuk is). De merrie is mank en mag daarom geen zware kinderen dragen. Nou, zegt John, bof jij even! Het was een geanimeerde les.

Daarna leggen we de regels uit voor het schrijven van de verhalen. De hoofdpersoon van het verhaal moet een dier zijn. De kinderen hebben nog vragen:

- Mogen we meer dan één verhaal schrijven? Ja, dat mag.
- Ik wil een verhaal over een paard schrijven, maar mag daar ook een mens in voorkomen. Ja, dat mag, maar niet in de hoofdrol.
- Mogen de dieren praten? Ja.
- Mag het een fantasieverhaal zijn? Ja, dat mag ook.

De laatste tien minuten besteden we aan het nogmaals herhalen van de gebaren voor de dieren.

LES 4. J.C. AMMANSCHOOL donderdag 5 april 2001

Introductie van het project

We beginnen in de groep van Sandra en worden hartelijk ontvangen. De kinderen zijn erg enthousiast bij het zien van Jean en gebaren allemaal 'theater, theater!' Jean moet ze 'teleurstellen', want op zijn 'nee, geen theater' kijken ze ietwat beteuterd. Hij vertelt dat ze dit keer zelf een verhaal moeten bedenken met dieren in de hoofdrol en hun gezichten klaren alweer op. Jean geeft als voorbeeld de tekenfilm 'Tom en Jerry'. Aan de hand daarvan legt hij uit wat 'hoofdrol' betekent.

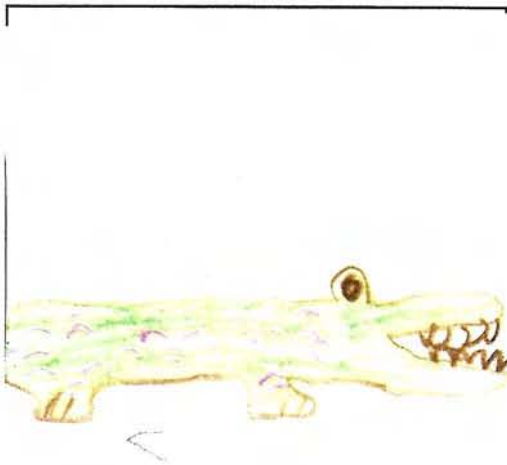
Omdat Jean vertelt dat er uit alle verhalen drie worden gekozen die ten tonele worden gebracht, houden ze hun ideeën ('weet al, weet al') voor zich. Je kan de opwinding om je heen voelen.

Een paar kinderen maken zich zorgen over de samenwerking, en dan vooral over de communicatie, met horende kinderen. Jean legt uit dat op de horende school ook twee mensen van Handtheater lesgeven en dat de kinderen van de Louise de Colignyschool na de lessen ook een beetje kunnen gebaren.

Een meisje blijft zorgelijk kijken, want wat als ze toch alleen hun stem gebruiken tijdens het kwartetten? Nou,' zegt Jean, 'dan zijn ze gewoon af!'

DIEREN

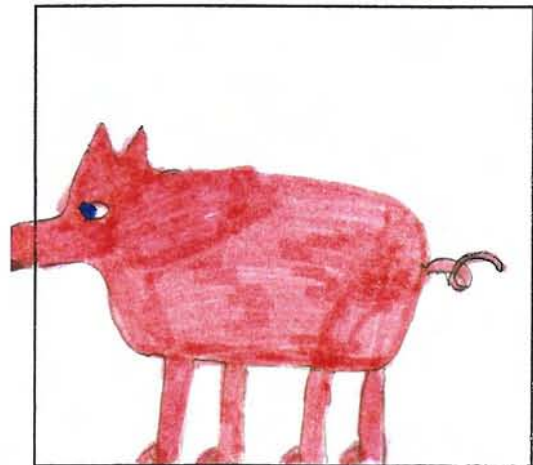
die eieren leggen

- ① krokodil
- ② kip
- ③ eend
- ④ schildpad

DIEREN

op de boerderij

- ① koe
- ② varken
- ③ geit
- ④ muis

DIEREN

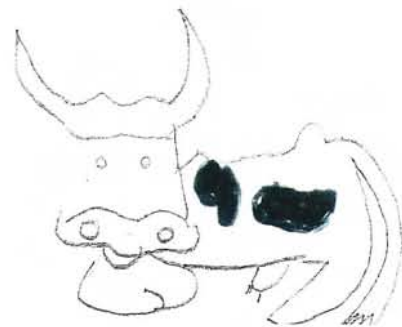
met vleugels

- ① vlinder
- ② mug
- ③ haan
- ④ adelaar

DIEREN

op de boerderij

- ① koe
- ② varken
- ③ geit
- ④ muis

Het dierenkwartet valt ook zeer in de smaak, vooral omdat ieder een eigen kwartet krijgt. We leggen de spelregels uit en vertellen hoe ze de tekeningen bij het kwartet kunnen maken: eerst oefenen op gewoon tekenpapier en als ze tevreden zijn over de tekening deze overnemen in het kadertje, uitknippen en opplakken.

Maar hoe teken je nou een wurgslang of een vogelspin?

Gewoon een boek over dieren uit de bibliotheek halen en als voorbeeld gebruiken.

We nemen ook nog een paar gebaren met de kinderen door: kikker, kangoeroe, sprinkhaan, uil, pandabeer en struisvogel.

Per groep zijn er verschillen in de gebaren. Kikker heeft in elke groep wel een ander gebaar en ook voor struisvogel zijn er verschillende versies.

Drie kwartier vliegt voorbij.

Bij de drie volgende groepen reageren de kinderen even enthousiast.

LES 5. COMBINATIELES donderdag 26 april 2001

Vandaag is de eerste keer dat de dove en horende kinderen elkaar ontmoeten. De horende kinderen zitten al te wachten in het spellokaal op de Louise de Coligny. Ze zijn een beetje zenuwachtig, maar ook nieuwsgierig.

Het spellokaal is eigenlijk te klein voor al die mensen, 55 kinderen en zeker vijftien volwassenen. Het kost dus moeite om voor iedereen een plaatsje te vinden en het wordt al snel warm in het lokaal. Het lijkt erop dat de dove kinderen niet goed zijn voorbereid op het bezoek en dat er geen duidelijke afspraken zijn gemaakt over de regels waar ze zich aan moeten houden.

De horende kinderen lijken een meer positieve houding te hebben, zij gaan met meer respect met elkaar om. Op de Louise de Coligny school wordt hier ook veel aandacht aan besteed tijdens de lessen. De sfeer op de Louise de Colignyschool is plezierig, we worden vriendelijk ontvangen.

Achteraf gezien zou het beter zijn geweest als de eerste ontmoeting op de J.C. Ammanschool zou hebben plaatsgevonden.

Introductie

Mieke introduceert de scholen en benadrukt van iedere school de eigen en bijzondere kwaliteiten. Dit geeft een duidelijk en positief beeld.

Het verhaal Olifant

We hebben de Vertelstoel meegenomen, een stoel in de vorm van een boom.

Perwin vertelt het verhaal Olifant, door Mieke simultaan getolkt in het gesproken Nederlands. Op enkele kinderen na (die ruzie aan het maken zijn) is iedereen geboeid.

Gebaren van het dierenkwartet

John herhaalt de gebaren voor de dieren in het kwartet. Mieke stemtolkt. De kinderen blijken de gebaren prima te hebben onthouden.

Dierenontmoetingsspel

Ieder kind krijgt een kaart van het kwartetspel. De kaart geeft aan welk dier het kind is.

De kinderen en volwassenen lopen kriskras door de ruimte. Als twee kinderen elkaar tegenkomen, stellen ze zich voor: 'Ik ben Olifant, wie ben jij?' 'Ik ben wurgslang.'

John vraagt aan ieder kind of het een mannetje of vrouwtje is. De kinderen vinden dit erg grappig.

Het spel ziet er rommelig uit, maar er wordt positief gespeeld.

Iedereen heeft billen

We spelen het spel 'Iedereen heeft billen'. Mieke nodigt alle leerlingen en leerkrachten uit om in de kring te gaan staan. Ze legt de regels van het spel uit.

Ze noemt steeds een uiterlijk kenmerk, bijvoorbeeld: gele sokken. Iedereen met gele sokken gaat in het midden van de kring staan. Er wordt geteld: bijvoorbeeld 7 mensen met gele sokken. De mensen met gele sokken gaan weer op hun plaats staan.

Daarna noemt ze allerlei kenmerken zoals

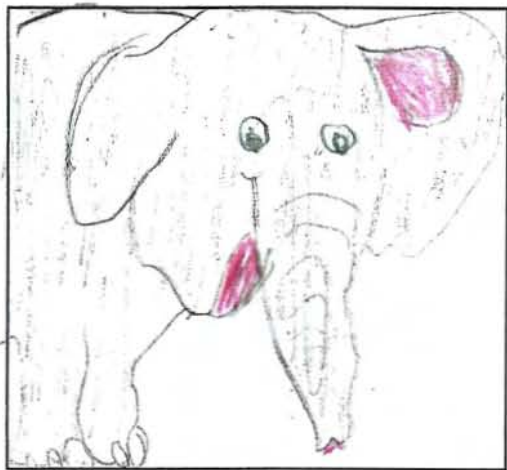
- horloge
- kort haar
- bril
- sportschoenen
- bruine huid
- spijkerbroek
- korte rok
- gehoorapparaat

Enz.

Als laatste noemt ze: iedereen met billen.

DIEREN

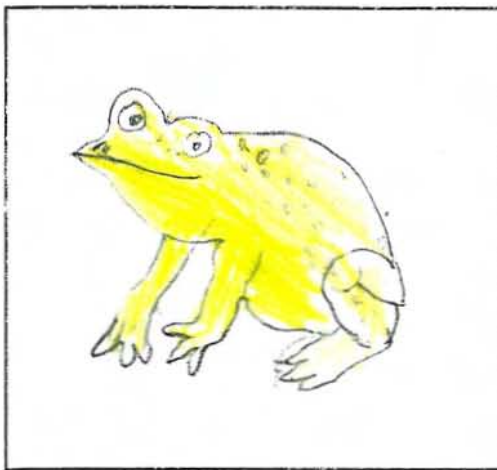
grote dieren

- ① olifant
- ② giraf
- ③ walvis
- ④ nijlpaard

DIEREN

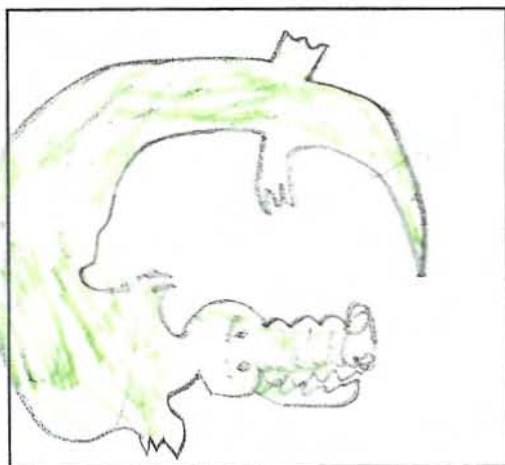
die kunnen springen

- ① kikker
- ② kangoeroe
- ③ zalm
- ④ sprinkhaan

DIEREN

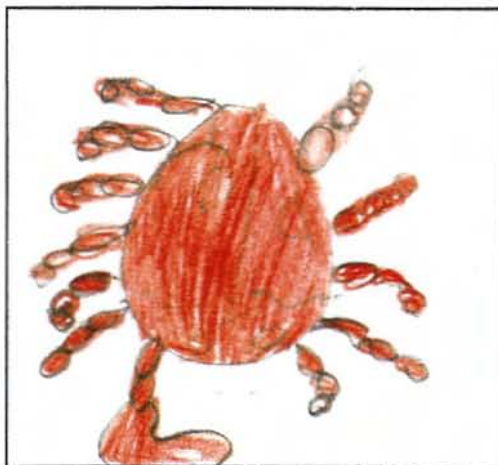
die eieren leggen

- ① krokodil
- ② kip
- ③ eend
- ④ schildpad

DIEREN

in het water

- ① schol
- ② krab
- ③ mossel
- ④ waterschildpad

Het resultaat is niet moeilijk te raden: iedereen gaat in het midden van de kring staan.
Helaas verloopt het einde wat ruw, met geduw en getrek.

LES 6. J.C. AMMANSCHOOL dinsdag 8 mei 2001

De meeste kinderen hebben hun verhaal aardig in hun hoofd zitten, maar het was toch handig geweest als ze hun verhaal hadden opgeschreven. Een paar kinderen zijn de draad van hun verhaal kwijt. Gelukkig heeft Perwin tijdens de vorige les aantekeningen gemaakt van enkele verhalen. Per groep gaan we aan de slag. Het is wat rommelig maar het oefenen van de verhalen verloopt goed. Sommige verhalen zijn wat zwak, dus waar nodig geven we adviezen en proberen in de verhalen een duidelijk begin, hoogtepunt en eind aan te brengen. Een paar kinderen hebben zichzelf de hoofdrol toebedeeld en de dieren een bijrol. We proberen dat om te draaien.

LES 7. COMBINATIELES woensdag 16 mei 2001

Kwartetwedstrijd

De leerlingen van de Louise de Coligny school komen rond half tien de Ammanschool binnen. De kwartetwedstrijd vindt plaats in de grote ruimte van de Ammanschool. Daar staan tafeltjes klaar voor de verschillende gemengde groepjes die gaan kwartetten. Het samenstellen van de groepjes, ongeveer evenveel dove als horende kinderen in één groepje, heeft nogal wat voeten in de aarde. John legt in NGT de spelregels uit en Babs stemtolkt. Uiteindelijk kan de wedstrijd beginnen. De kinderen genieten zichtbaar van het spel. De horende kinderen doen hun best om hun stem niet te gebruiken. Bij ieder groepje is een begeleider om de kinderen te helpen als ze een gebaar niet meer weten. Uiteindelijk zijn er zes dove en vier horende winnaars. Zij krijgen een zak met dierenkoekjes. Iedereen wordt getrakteerd op limonade.

Toen wij pas bij de Ammanschool waren, moesten wij in een hele grote zaal. In die zaal waren er tien tafels met daarop een papiertje met een cijfer erop. Er moesten 46 kinderen over tien tafels verdeeld worden, want er waren toevallig 23 kinderen van de Ammanschool

en 23 kinderen van onze klas. Ik zat aan tafel vier, samen met Chairelee en Ghayton van onze klas en twee dove kinderen van de Ammanschool. Er zat ook een dove meester bij ons, maar hij speelde geen kwartet. Toen wij gingen kwartetten, moesten Chairelee, Ghayton en ik soms aan de meester in gebarentaal vragen hoe je dat dier dat op je kwartetkaart staat moest gebaren.

Marlon

De Ammanschool is een dove school in die school doen ze alleen maar gebarentalen. En toen we bij de Ammanschool aankwamen, zagen sommige kinderen ons. Ze waren blij om ons te zien. Ze gingen hun duim naar ons opsteken.

Eyüp

Toen we daar waren, gingen we aan tafels zitten en meester John, de dove meester, legde het spel uit in gebarentaal en Babs de tolk zei het voor de horende kinderen.

Mohamed.

Meester John zei in gebarentaal tegen mij: je speelt goed! Ik had gewonnen van mij eigen groep.

Hülya

Vandaag 16 mei zijn we met de klas naar de Ammanschool gegaan. Het is een hele speciale school. Want daar leren geen horende kinderen, maar dove kinderen. Onze klas ging daar kwartetten met de dove kinderen. Maar dan in gebaren of nep praten dat de kinderen lip kunnen lezen.

Eerst daar op school was het best eng. Allemaal vreemde geluiden horen, sommige bonsen op de tafel, maar later wen je eraan. Het was erg leuk om met de dove kinderen te kwartetten.

Zakaria

Klassebezoek

Omdat er nog tijd over is, nemen de dove kinderen de horende kinderen mee naar hun klas. Dat maakt diepe indruk. Dat er maar zo weinig dove kinderen in één klas zitten! Soms maar vijf of zes in één lokaal! Ook de gehoorapparaten trekken de aandacht.

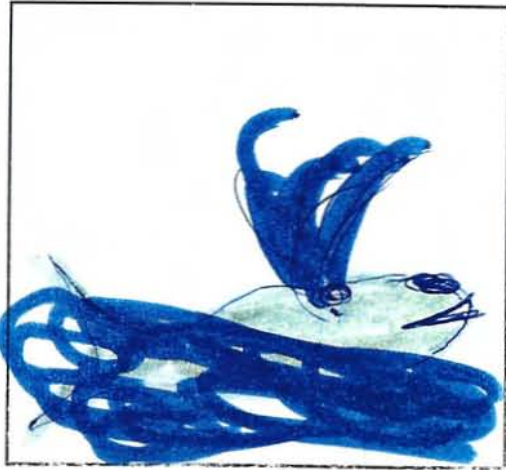
Teruggekomen schrijven alle horende kinderen een verslag over het bezoek.

De klaslokalen waren erg klein, en er waren heel weinig kinderen in een klas.

Joyant

DIEREN

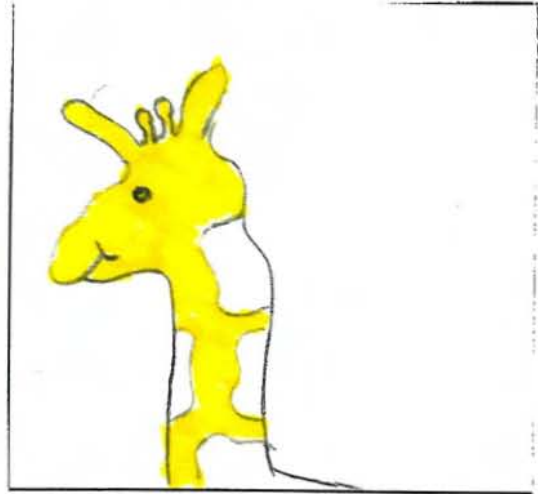
grote dieren

- ① olifant
- ② giraf
- ③ walvis
- ④ nijlpaard

DIEREN

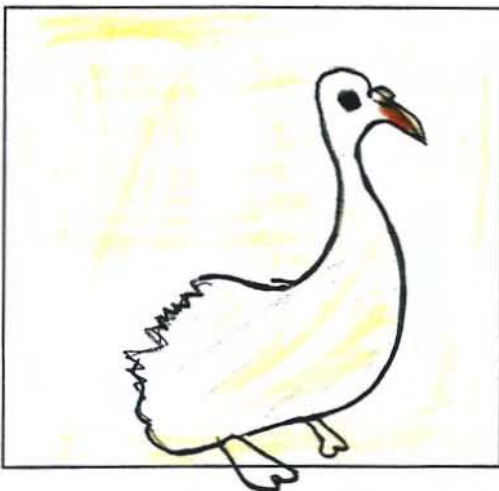
grote dieren

- ① olifant
- ② giraf
- ③ walvis
- ④ nijlpaard

DIEREN

die eieren leggen

- ① krokodil
- ② kip
- ③ eend
- ④ schildpad

DIEREN

in het water

- ① schol
- ② krab
- ③ mossel
- ④ waterschildpad

Er waren maximaal 5 of 6 kinderen in een klas. Dat was om de juffrouw goed te kunnen zien. In sommige klassen waren er gehoorapparaten. De juffrouws droegen dan een microfoon. Dat door het gehoorapparaat de dove kinderen haar kunnen horen.

Ik vind dat als je een dove kind ziet, hoor je die niet uit te lachen.

Louisa

Ik heb geleerd dat je dove kinderen niet moet pesten. Want hun kunnen even slim zijn als ons of wel slimmer.

Rowena

Ik mog bij een jongs zijn klas. Ik vroeg aan zijn meester: Hoe worden kinderen doof? Hij zei: als een vrouw zwanger is, dan word zij rode hond ziekte. Dat is een soort ziekte waar je kind doof of nog andere ziekte hebben. Ik vind dat kinderen gezond moeten blijven.

Hülya

En toen gingen we naar de klassen van de doven kinderen. En toen zei de juffrouw waar ze vandaan komen, eentje kwam uit Utrecht, de ander uit Almeren, de ander uit Baren en dat was allemaal heel ver dus ze moesten heel vroeg opstaan en dan moesten ze met een taxi of met een busje.

Jonathan

Na afloop mochten we de lokalen bekijken. Ze hadden een hele grote school. De lokalen waren ook groot, maar er zaten maar ongeveer vier of vijf kinderen in één lokaal. De juf van de kinderen heeft uitgelegt dat de kinderen de juf altijd moeten kunnen zien.

De kinderen hebben allemaal een gehoorapparaat. Met een doos eraan. Met een snoer zitten ze aan hun tafel vast en aan hun doos. De kinderen van die school waren heel aardig en grappig. Toen we weer terug naar school gingen vond ik het heel jammer.

Ik nam afscheid van de kinderen die mij een rondleiding hadden gegeven.

Als je met dove kinderen of mensen omgaat, dan maken ze soms rare geluiden. Daar moet je nooit om lachen, dat is erg voor hun. Want ze hebben ook stembanden maar hebben nooit geleerd om ze te gebruiken, en om de klanken goed achter elkaar te zeggen.

Francis

LES 8. J.C. AMMANSCHOOL donderdag 7 juni 2001

Babs, Ali, John, Perwin en Mieke oefenen met Cigdem, Jessica en Roy, de drie kinderen van wie het verhaal is uitgekozen.

LES 9. LOUISE DE COLIGNYSCHOOL donderdag 7 juni 2001

Mieke oefent met Marlon zijn verhaal *De slimme mier en de boksende kangoeroe*, met Ozan zijn verhaal *De magische lamp* en met Hülya haar verhaal *Aap, Ezel, Koe en Feestvarken*.

LES 10. J.C. AMMANSCHOOL woensdag 13 juni 2001

Perwin, Jean en Babs oefenen met Cigdem, Jessica en Roy.

LES 11. COMBINATIELES donderdag 14 juni 2001

Met alle kinderen gaan we naar Artis. We spreken af bij de ingang. Daar vertelt Mieke wat we gaan doen: we gaan de dieren hun gebaar brengen. We hebben een route door Artis uitgezet (zie bijlage) langs 24 dieren. John en Mieke oefenen met de kinderen nogmaals de gebaren voor die dieren. Dat trekt nogal de aandacht van de andere bezoekers van Artis. Vooral het gebaar voor 'waterschildpad' roept feestelijke reacties op.

Daarna worden de kinderen in groepjes verdeeld, dove en horende kinderen door elkaar. De groepjes hebben de namen van dieren: Olifant, Pinguïn, Nijlpaard, Krokodil, Zeehond, Wolf, Pelikaan en Zebra. Alle kinderen krijgen een badge met hun dier erop en een dierengebarendpas (is los bijgevoegd). Met de dierenpen schrijven ze hun naam op de pas. Ieder groepje heeft twee begeleiders van wie tenminste één kan gebaren.

John en Ali maken een videoimpressie en Syll fotografeert.

Dan gaan de groepjes op stap, steeds met een paar minuten tussentijd. Iedereen begint bij de kameel: 'Goedemorgen, jouw naam is kameel,' gebaren de kinderen.

Als ze het gebaar voor het betreffende dier hebben gemaakt, wordt dat afgetekend in hun dierengebarendpas.

DIEREN

gevaarlijke dieren

- ① leeuw
- ② vogelspin
- ③ wurgslang
- ④ haai

DIEREN

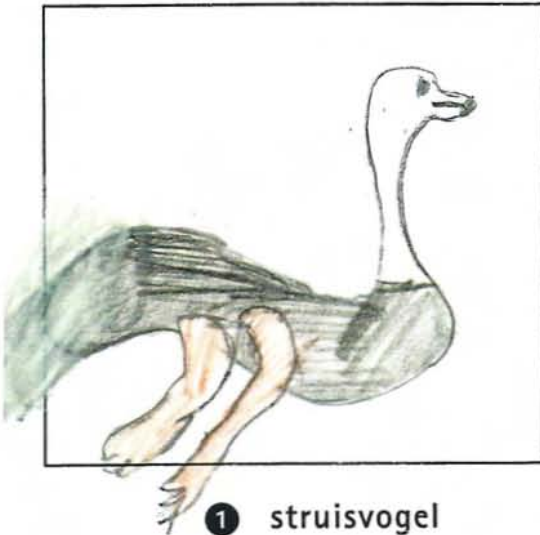
op de boerderij

- ① koe
- ② varken
- ③ geit
- ④ muis

DIEREN

om op te zitten

- ① struisvogel
- ② paard
- ③ ezel
- ④ kameel

DIEREN

met vleugels

- ① vlinder
- ② mug
- ③ haan
- ④ adelaar

Om 12.00 uur komen we weer bij elkaar op een rustige plaats vlak bij de pinguïns. Daar eten de kinderen hun brood op en gebaren we ten slotte onder leiding van Perwin het gedicht *'s Nachts in mijn dromen zitten vissen in de bomen*.

Anneke Meyer van de Louise de Colignyschool biedt aan Liesbeth Veldman van de Ammanschool een boek aan met de verslagen van de horende kinderen van hun bezoek aan de Ammanschool.

LES 12. J.C. AMMANSCHOOL dinsdag 26 juni 2001

Perwin en John oefenen met Cigdem, Jessica en Roy. John neemt hun verhalen op video op.

LES 13. COMBINATIELES donderdag 28 juni 2001

We hebben alle kwartetten van de kinderen gelamineerd, een heidens karwei! Uit deze kwartetten is een selectie van kwartetkaarten gemaakt. John en Ali hebben er een expositie van gemaakt. Het zag er zeer professioneel uit.

Oorspronkelijk was het de bedoeling dat de drie dove en drie horende kinderen van wie het verhaal was uitgekozen, hun verhaal in Artis zouden vertellen. Daar hebben we, na een werkbezoek aan Artis, vanaf gezien. Het is te druk in Artis voor het vertellen van verhalen. De horende kinderen en de tolk komen met hun stem niet boven het rumoer uit. Iedereen is te snel afgeleid. Een van de leerkrachten kwam met de suggestie om de verhalen in Theater 't OOG te vertellen.

De kinderen ontmoeten elkaar in de hal van Theater 't OOG. De ontmoeting verloopt vrij soepel. Ze kennen elkaar nu wel.

Bij binnenkomst in de zaal bekijken ze eerst de expositie van de kwartetten. Die valt zeer in de smaak. Doordat de kwartetten zijn gelamineerd, zien ze er werkelijk prachtig uit, er zitten echte kunstwerkjes tussen.

Verhalen vertellen

De dove en de horende kinderen vertellen om de beurt hun verhaal. Babs fungeert als gebaren- en stemtolk. De horende kinderen hebben hun verhaal op papier staan, de dove kinderen moeten het

verhaal uit het hoofd doen. Ze hebben daar geen moeite mee en weten hun verhalen feilloos uit het hoofd te vertellen. Vergeten ook niets, heel knap.

Na de verhalen volgt er steeds een welgemeend applaus!

De verhalenvertellers krijgen als prijs een mooie dierenpen, uitgereikt door Ali.

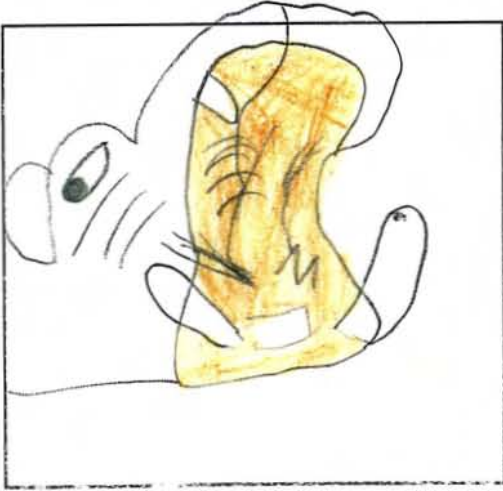
Film bekijken van Artis

Als verrassing en als afsluiting van het project laten we de kinderen de film van Artis zien. Iedereen kijkt geboeid. Er wordt veel gelachen. John en Ali hebben er een leuke film van gemaakt.

Beide scholen ontvangen een exemplaar van de videofilm.

DIEREN

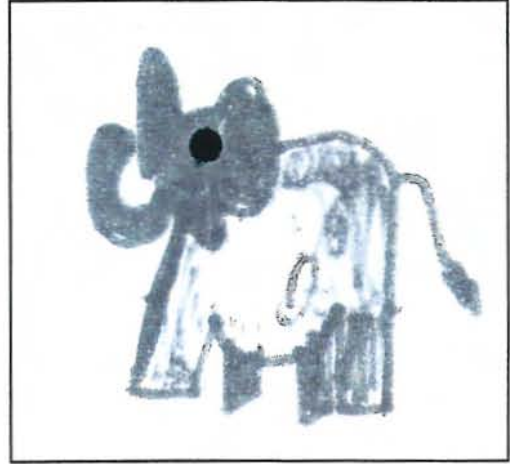
grote dieren

- ① olifant
- ② giraf
- ③ walvis
- ④ nijlpaard

DIEREN

grote dieren

- ① olifant
- ② giraf
- ③ walvis
- ④ nijlpaard

DIEREN

in het water

- ① schol
- ② krab
- ③ mosseel
- ④ waterschildpad

DIEREN

om op te zitten

- ① struisvogel
- ② paard
- ③ ezel
- ④ kameel

EVALUATIE EN VERVOLG

Het scholenproject Hoe Rups een vlinder werd is over het algemeen genomen geslaagd.

POSITIEVE ELEMENTEN

- De vormgeving van het educatieve materiaal is heel aantrekkelijk en goed verzorgd. Dat is belangrijk omdat daarmee impliciet aan de kinderen wordt duidelijk gemaakt dat ze de moeite waard zijn. Dat heeft een positief effect. De kinderen hebben dan ook zin om met de materialen aan het werk te gaan.
- De gebruikte werkvormen zijn afwisselend en uitdagend.
- Het thema 'dieren' is zeer geschikt. Dieren spreken kinderen aan en de gebaren voor dieren zijn mooi, ontroerend en tot de fantasie sprekend.
- Gebarentaal wordt door de horende kinderen als zeer aantrekkelijk ervaren. Zeker kinderen uit mediterrane landen, waar gesticulatie een grotere rol speelt dan in Nederland, hebben een natuurlijk gevoel voor gebarentaal en scheppen er zichtbaar plezier in om daar iets mee te doen.
- Voor dove kinderen is het een positieve ervaring om deel te nemen aan een project waar hun taal in het spotlicht staat.
- De leerlingen van de Louise de Colignyschool reageerden open en warm op de ontmoeting met John van Gelder, de dove gebarendocent. Dat is echter in de eerste plaats een verdienste van de school. Op de Louise de Coligny wordt veel aandacht besteed aan met elkaar omgaan en dat is voor buitenstaanders als de medewerkers van Handtheater, onmiddellijk te voelen.

NEGATIEVE ELEMENTEN

- We hebben ons van te voren onvoldoende gerealiseerd dat in de periode waarin we het project gepland hadden veel vrije dagen en vakanties vielen. Daardoor was het moeilijk om een goede planning te maken en werd de continuïteit van het project in gevaar gebracht.
- De drie lessen over gebaren waren erg leuk, maar we hadden liever meer lessen gegeven om dieper in te kunnen gaan op de gebarentaal en meer informatie over doofheid te geven.

- De J.C. Ammanschool en de Louise de Colignyschool liggen te ver van elkaar, waardoor de reistijd te lang is.
- Soms waren de afspraken niet duidelijk genoeg. Dat lag enerzijds aan Handtheater en anderzijds aan de communicatielijnen binnen de J.C. Ammanschool. Van deze school waren meerdere groepen en dus ook meerdere leerkrachten betrokken.
- De dove en horende kinderen hebben elkaar maar viermaal ontmoet, vooral in de grote groep. Het zou beter zijn geweest als ze vaker en in kleiner verband hadden samengewerkt, zoals bij het bezoek aan Artis, waar ze in kleine, gemengde groepjes een route volgden, of bij het bezoek aan de klassen in de J.C. Ammanschool.
- Het was niet altijd duidelijk wie de kinderen moest corrigeren: de eigen groepsleerkracht of de medewerkers van Handtheater. Daar moeten van te voren duidelijke afspraken over worden gemaakt.
- Terwijl wij de dove kinderen in eerdere projecten op de J.C. Ammanschool als positieve, warme kinderen hebben ervaren, viel ons tijdens hun ontmoeting met de horende kinderen op dat ze veel defensiever en soms ook agressiever waren. Het is te merken dat ze niet altijd weten hoe ze met horende kinderen moeten omgaan. Het kan zijn dat negatieve ervaringen uit het verleden hun gedrag mede bepalen.
- De horende medewerkers van Handtheater en de horende leerkrachten van de Ammanschool zijn eraan gewend dat dove kinderen veel geluid maken. Ze schoppen bijvoorbeeld tegen een tafelpoot, slaan op tafel, maken klanken. Voor horende kinderen is dat een vreemde en enge ervaring. Misschien is het een idee om eens een project rondom geluid te maken voor dove kinderen om hen te informeren over geluid, zodat zij daar bewuster mee om kunnen gaan.
- Omdat er een gestandaardiseerd basislexicon op de scholen voor doven wordt ingevoerd, maken de dove kinderen soms andere gebaren dan de dove volwassenen.
Dat gaf af en toe aanleiding tot verwarring en irritatie. Niet alle dove volwassenen zijn even blij met deze standaardisering omdat ze deze als een verarming van de Nederlandse Gebarentaal beschouwen.
- In de toekomst moeten er meer tolken ter beschikking zijn. Daar moet in de voorbereiding aandacht aan worden besteed.

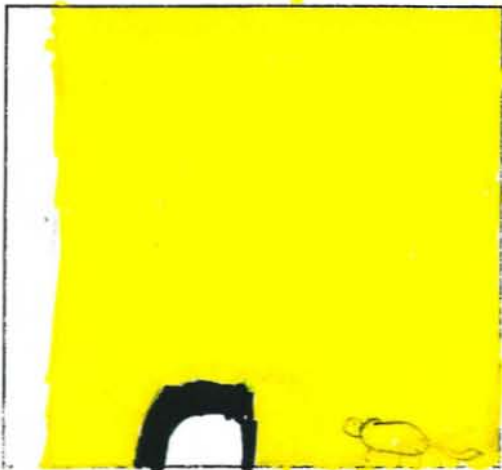
VERVOLG

Inmiddels is in het stadsdeel Oud-West een begin gemaakt met de voorbereiding van een tweede scholenproject. Daarbij wordt een school in Oud-West betrokken.

Als prelude op dat project heeft Handtheater meegedaan aan KrisKrasKinkerKunst.

DIEREN

op de boerderij

- ① koe
- ② varken
- ③ geit
- ④ muis

DIEREN

om op te zitten

- ① struisvogel
- ② paard
- ③ ezel
- ④ kameel

DIEREN

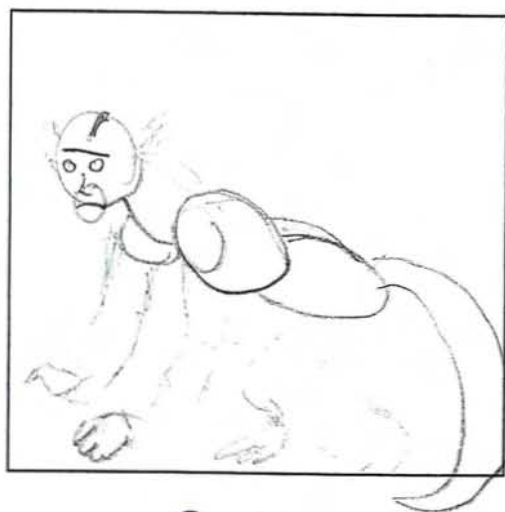
gevaarlijke dieren

- ① leeuw
- ② vogelspin
- ③ wurgslang
- ④ haai

DIEREN

in de boom

- ① aap
- ② boomslang
- ③ uil
- ④ pandabeer

Tijdens het verhalenfestival Oud-West Thuis Best op 30 september aanstaande zijn de vertellingen *Olifant* en *Beer* opnieuw te zien op een podium in de voormalige GVB hallen aan de Tollensstraat..

KrisKrasKinkerKunst

Van 13 tot en met 27 juni 2001 heeft de Stichting WG-Kunst KrisKrasKinkerKunst georganiseerd. De Stichting WG-Kunst is een instelling die zich inzet voor kunst en voor de verbetering van de positie van de kunstenaar. Onderdeel van deze stichting is het WG-Kunstablok. De kunstenaars van WG-Kunstablok werken met kinderen en ouderen in Amsterdam Oud-West. Tijdens KrisKrasKinkerKunst was beeldend werk van kinderen en ouderen te zien op verschillende plaatsen in de Kinkerstraat en omgeving.

In het kader van dit project vertelt Perwin Schol op woensdag 20 juni het verhaal *Olifant* in Nederlandse Gebarentaal, simultaan getolkt in het gesproken Nederlands door Mieke Julien. Er zijn ongeveer veertig kinderen en volwassenen die ademloos kijken en luisteren naar het verhaal over de kleine Olifant.

Toen Olifant geboren werd, was het volle maan. Hij was nog warm en nat, en hij kon niets zien, want zijn ogen waren dicht. Maar hij rook... heel veel olifanten.

Toen hij zijn ogen open deed, zag hij tante Waaiwind staan.

'Ben je daar eindelijk,' zuchtte ze, 'we hebben zo lang op je gewacht.'

Op zaterdag 23 juni vindt er een workshop Dierengebaren plaats in de expozaal van WG-Kunst. Aan deze workshop doen 27 jonge kinderen in de leeftijd van 3 tot en met 9, en enkele ouders mee. De Vertelstoel, die nog in de ruimte staat, hebben we versierd met knuffelbeesten. Salto televisie maakt opnames.

Mieke Julien leidt de workshop, daarbij geassisteerd door Perwin Schol en Babs Alvares.

Ze pakt een koe. 'Wie weet hoe je het gebaar voor koe moet maken?'

De kinderen verzinnen verschillende gebaren: 'hoortjes', 'langzaam kauwen'.

'En een beer?' 'Klauw uitslaan,' bedenkt een jongetje.

Steeds als de kinderen een gebaar hebben geleerd, beginnen we weer bij het begin. Aan het einde van de workshop kennen de kinderen twintig gebaren voor dieren.

En een koe en een varken en een beer en een eland en een aap en een kangoeroe en een eend en een muis en een hond en een koala en een haas en een kikker en een zebra en een poes en een rups en een pinguïn en een teckel en een papegaai en een leeuw en een tijger.

BIJLAGE

's Nachts in mijn dromen

'S NACHTS IN MIJN DROMEN

Mieke Julien

's Nachts in mijn dromen
Zitten vissen in de bomen
En vogels vliegen door de zee.

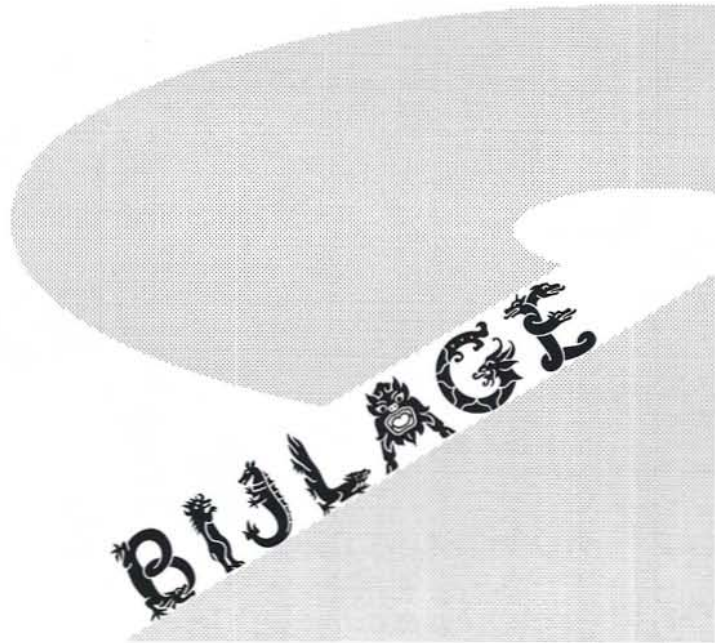
'S Nachts in mijn dromen
Vallen de wolken naar benee
En de bergen gaan op reis.

'S Nachts in mijn dromen
Verandert vuur in ijs
En brand ik me aan sneeuw.

'S Nachts in mijn dromen
Legt de leeuw een ei, als kip
En de beer lacht zich een kriek.

'S Nachts in mijn dromen
Is mijn huis gelijk een schip,
mijn bed een wentelwiek.

'S Nachts in mijn dromen
Sta ik als koning op het balkon
En om de aarde draait de zon.

's Nachts in mijn dromen
in Nederlands handalfabet

BIJLAGE

bladzijde uit het Gebarenboek

dieren

poes

hond

vogel

vis

paard

vlinder

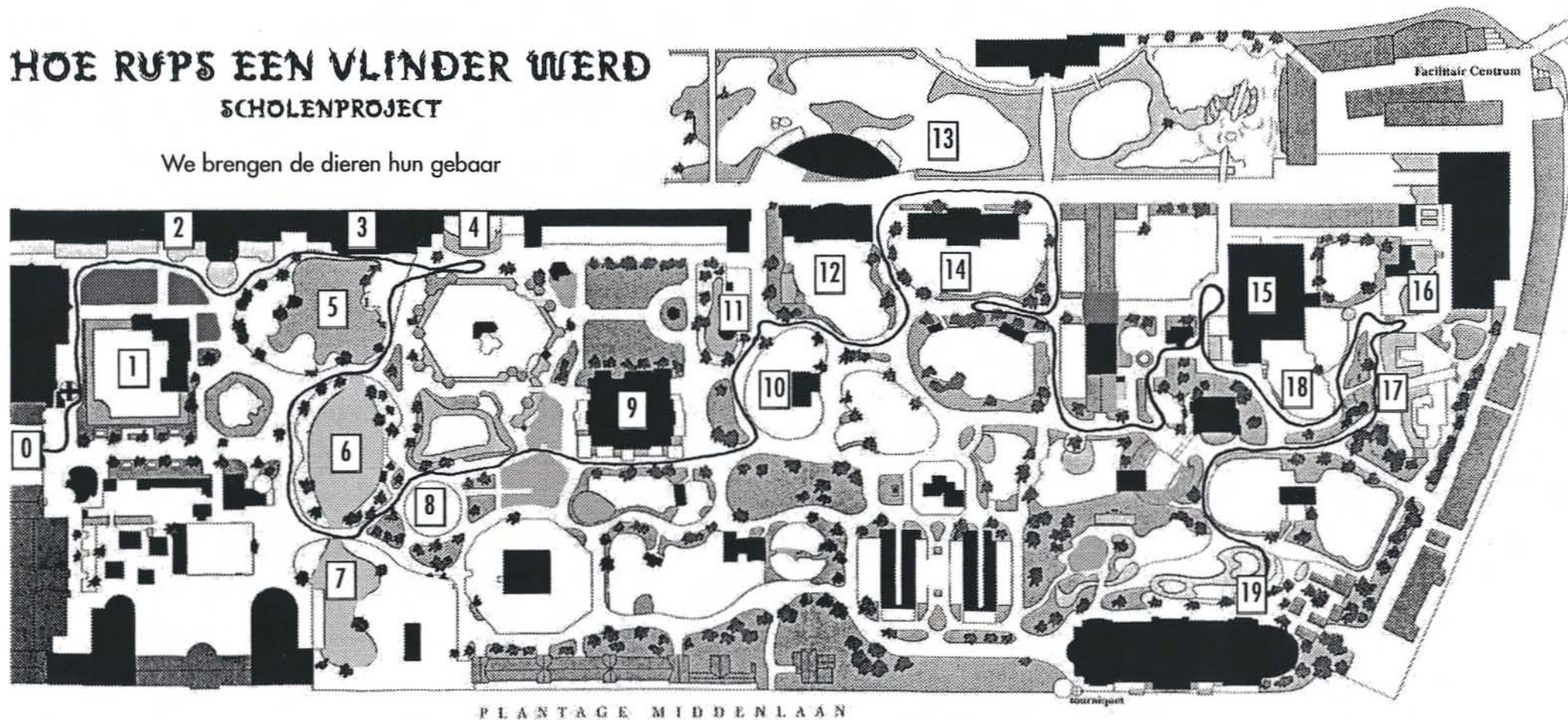
B I J L A G E

routekaart Artis

HOE RUPS EEN VLINDER WERD

SCHOLENPROJECT

We brengen de dieren hun gebaar

- 0 = ingang, verzamelpunt
- 1 = kameel
- 2 = orang-oetan
- 3 = krokodil
slang
waterschildpad
- 4 = leeuw
- 5 = pelikaan

- 6 = gibbon
- 7 = flamingo
- 8 = lama
- 9 = stokstaart
- 10 = Afrikaanse wilde hond
wasbeer
wolf
- 11 = sneeuwuil

- 12 = olifant
- 13 = zebra
- 14 = giraf
- 15 = bizon
nijlpaard
- 16 = zeeleeuw
- 17 = ijsbeer
- 18 = gorilla
- 19 = pinguin, verzamelpunt

BIJLAGE

informatie voor begeleiders

INFORMATIE VOOR BEGELEIDERS

Op donderdag 15 juni 2001 gaan we met de kinderen de dieren hun gebaar brengen.

Ieder kind heeft een eigen paspoort.

Laat de kinderen zelf hun naam op het paspoort schrijven. (Met de dierenpen.)

Volg de route, zoals aangegeven op de kaart.

Verzamel de kinderen steeds bij een dier.

Laat de kinderen zoveel mogelijk tegelijkertijd gebaren:

'Goedemorgen, jouw naam (is)

Doe zelf mee.

Als de kinderen de zin en de naam van het dier hebben gebaard, teken dan op hun paspoort met de markeerstift het betreffende dier af in hun paspoort. Met een krul.

Als je het binnen de tijd niet haalt om alle 24 dieren hun gebaar te brengen, is dat niet erg.

Zorg ervoor dat je om 12.00 uur op het verzamelpunt (nummer 19) bent.

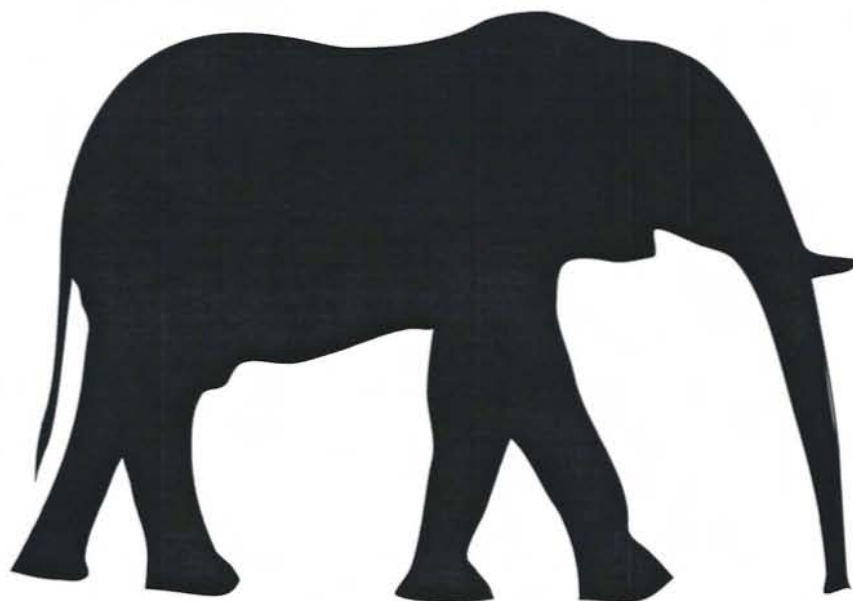
Op het verzamelpunt kunnen kinderen hun brood opeten en wat drinken. Dan vindt het eindprogramma plaats. We streven ernaar om half 1 klaar te zijn.

Veel plezier!

programma KrisKrasKinkerbuurt

KrisKrasKinkerKunst

WOENSDAG 20 JUNI 2001

14.00 uur

voor kinderen vanaf 4 jaar

Handtheater met de vertelstoel

Perwin Schol vertelt **het verhaal OLIFANT**

in de Nederlandse Gebarentaal getolkt in Het Nederlands

daarna tot 16.00 uur **OLIFANTEN KLEIEN**

WG-Expozaal

Marius van Bouwdijk Bastiaansestraat 28

Amsterdam

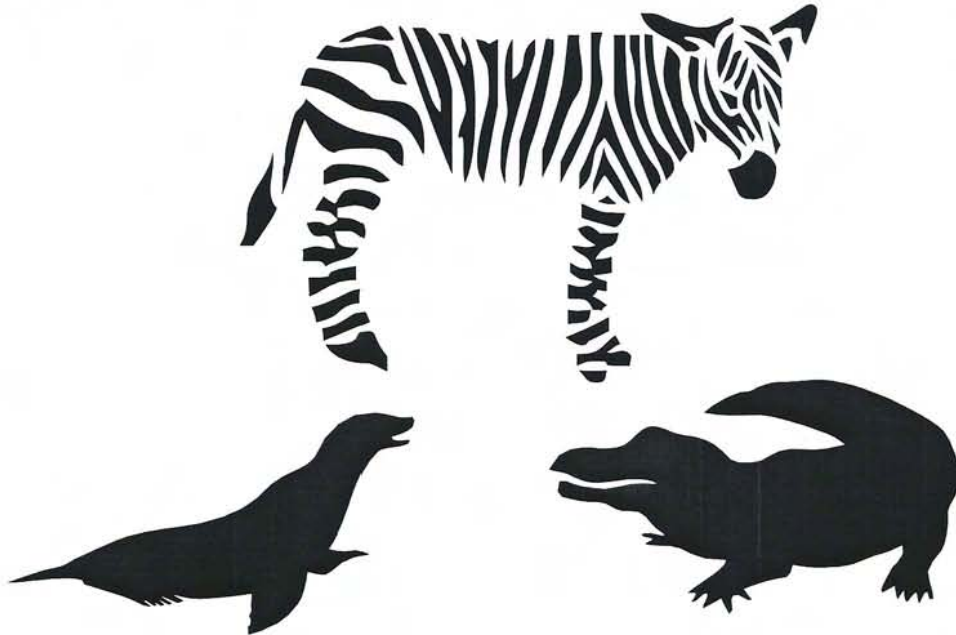
toegang gratis

reserveren 020 616 15 15

of in de WG-Expozaal

KRISKRASKINKERKUNST 13 T/M 27 JUNI 2001

KrisKrasKinkerKunst

ZATERDAG 23 JUNI 2001

14.00 uur

voor kinderen vanaf 4 jaar

Handtheater met een **WORKSHOP DIERENGEBAAREN**
in de Nederlandse Gebarentaal

daarna tot 16.00 uur **SCHIMMENSPEL**

WG-Expozaal
Marius van Bouwdijk Bastiaansestraat 28
Amsterdam

toegang gratis

reserveren 020 616 15 15
of in de WG-Expozaal

KRISKRASKINKERKUNST 13 T/M 27 JUNI 2001

COLOFON

Tekst	Mieke Julien
Grafische vormgeving	Hilde Salverda
Fotografie	Syll Schaap
Tekeningen	leerlingen van de J.C. Ammanschool en de Louise de Colignyschool

Met dank aan de kinderen en leerkrachten van de Louise de Colignyschool en de J.C. Ammanschool.

Het totale project *Hoe Rups een vlinder werd* is mede mogelijk gemaakt door de financiële ondersteuning van het Nationaal Revalidatie Fonds, de Stichting Kinderpostzegels Nederland, het Thuiskopie Fonds, de Dienst Welzijn Amsterdam, het Prins Bernhard Cultuurfonds, het VSB Fonds, de Stichting het R.C. Maagdenhuis, de M.A.O.C. Gravin van Bijlandt Stichting, het Bert Schierbeek Fonds en de Stichting voor het Dove en Slechthorende Kind.

Handtheater
P/a Theater 't OOG
Bilderdijkkade 60
1053 VN Amsterdam
Telefoon 020 4123 821
teksttelefoon 020 689 56 57
fax 020 689 56 57
e-mail info@handtheater.nl
Website www.handtheater.nl

Niet uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaargemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

© Handtheater, Amsterdam augustus 2001